

ПРОБЛЕМИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОСТІ В СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Гольцов А. Г.

Кандидат географічних наук, докторант, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Анотація. Наукова геополітика постає як міждисциплінарний науковий напрям. У геополітичних дослідженнях найбільш активна комунікація традиційно відбувається між політологією та географією. При вивченні геополітичних систем вельми актуальним є застосування синергетичного підходу. У перспективі геополітика, можливо, виявиться здатною вийти на трансдисциплінарний рівень.

Застосування міждисциплінарних підходів у сучасних геополітичних дослідженнях виступає нагальною потребою. При взаємодії між різними науковими дисциплінами можливий широкий спектр варіацій – від простого обміну ідеями до взаємної методологічної та теоретичної інтеграції, а також організації спільної науково-дослідної діяльності [1, р. 23-26]. Згідно з поглядами Ж. Піаже, у результаті взаємодії між науками формуються мультидисциплінарність, власне міждисциплінарність та трансдисциплінарність [2, р. 139]. Мультидисциплінарність переважно трактується як доповнення однієї наукової дисципліни іншими [2, р. 139], інакше кажучи, для вирішення завдань певної науки залучаються методологічні конструкти та методи інших наукових дисциплін. Як наслідок, основоположна дисципліна теоретично та методологічно збагачується надбаннями інших наук, не інтегруючись з ними.

Міждисциплінарність передбачає інтеграцію наук з метою спільного дослідження певних об'єктів. Взаємодія дисциплін має призвести до формування досить цілісного уявлення про об'єкт дослідження, вельми корисного для всіх них. Різні науки мають збагачуватися результатами

інтегративної взаємодії. Міждисциплінарними варто вважати такі науки, які застосовують концептуальні засади та методичні засоби низки наукових дисциплін для здійснення їхнього синтезу з метою досягнення дослідницьких цілей. В ідеалі, внаслідок міждисциплінарного синтезу забезпечується отримання якісно нових результатів, які важко або взагалі неможливо здобути в рамках окремих наук.

Геополітичні дослідження найбільш доцільно віднести до міждисциплінарних у строгому розмінні цього терміну. Найбільш активна міждисциплінарна комунікація вже традиційно відбувається між політологією та географією (перш за все політичною, а також економічною, соціальною, культурною, фізичною та ін.). При цьому важливо визначити, яка наука виступає в якості «визначальної дисципліни» (ініціатора м-взаємодії), а яка – «ресурсної дисципліни» (матеріалу м-взаємодії) [3, с. 23]. З позицій сучасних уявлень про геополітику, найдоцільніше саме політологію кваліфікувати як «визначальну» дисципліну, а географію – як основну «ресурсну». Крім того, при геополітичних дослідженнях різноманітний матеріал для взаємодії надають інші «ресурсні дисципліни» – економіка, соціологія, психологія, культурологія, етнологія, екологія, військові науки тощо. На «стику» дисциплін, що спільно досліджують геопросторові об'єкти, процеси та явища, досить активно формуються нові міждисциплінарні науки – геоekonomіка, геокультурологія та геоінформатика. У результаті, геополітичні об'єкти вивчаються як територіальні комплекси із залученням методик відповідних наук, котрі «кооперуються» між собою, і досягається певний рівень комплексності досліджень. Проте, маємо змогу спостерігати таке явище, коли окремі автори «під егідою «міждисциплінарності» спекулятивно змішують різні типи наукових проблем та підходи різних наук, ангажовано з'єднуючи науку з ідеологією та політикою» [4, с. 4].

При вивченні геопросторових політичних систем, враховуючи їхню стохастичність, нелінійність, багатоваріантність розвитку, для отримання

цілісного, інтегрованого результату потрібний синергетичний підхід. Актуальними завданнями виступають: виявлення емерджентних властивостей таких систем, адекватний діагноз їхнього стану та виявлення тенденції подальшого розвитку. Синергетичний підхід варто застосовувати при моделюванні геополітичних систем та розробці геополітичних проектів. Цей підхід має бути також вельми корисним при виробленні прикладних рекомендацій щодо управління геополітичними системами.

У перспективі геополітика (навіть геополітологія), можливо, виявиться здатною вийти на трансдисциплінарний рівень і досягнути синтезу на вищому (метатеоретичному) рівні результатів дисциплінарних та міждисциплінарних досліджень. В ідеалі, геополітика має синтезувати здобутки багатьох наукових дисциплін, отримуючи якісно нові знання. У прикладній площині перспективні проекти трансформації геопросторових політичних систем, як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівні, вельми потребують наукових трансдисциплінарних обґрунтувань. Важливими завданнями постають розробки дієвих методологічних підходів і надійних, раціональних, ефективних та релевантних методик.

1. Berger G. Opinions and Facts // *Interdisciplinary: Problems of Teaching and Research in Universities*. Paris: OECD, 1972. P. 23–74.

2. Piaget J. The Epistemology of Interdisciplinary Relationships // *Interdisciplinarity: Problems of Teaching and Research in Universities*. Paris: OECD, 1972. P. 127–139.

3. Касавин И. Т. Междисциплинарные исследования в контексте рефлексии и габитуса // *Междисциплинарность в науках и философии* ; отв. ред. И. Т. Касавин. Москва: ИФРАН, 2010. С. 15–35.

4. Лубский А. В. Междисциплинарные научные исследования: когнитивная «мода» или социальный «вызов» // *Социологические исследования*. 2015. № 10. С. 3–11.